

Plan

Diarienummer
511-8549-2017

Dammån SE0720360 och Dammån-Storån SE0720288

Bevarandeplan för Natura 2000-område

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Omslagsbild:

Storån, Dammåns kraftstation och Dammån. Foto: Länsstyrelsen Jämtlands län.

Fakta om området

Fastställd av Länsstyrelsen: 2018-10-15

Namn och områdeskod: Dammån SE0720360 och Dammån-Storån SE0720288

Län: Jämtland

Kommun: Åre

Områdestyp: Området har fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI).

Regeringen har förklarat området som ett särskilt bevarandeområde (SAC).

Övrigt skydd: Strandskydd enligt kap 7: 13-18 §§ MB. Riksintresse enligt kap 4 6§ MB.

Fiskeförvaltare: Staten, Dammåns fvof, Ockersjöns-Kvissleströmmarnas fvof.

Areal: Dammån 87,7 hektar, Dammån-Storån 200,5 hektar

Utgiven av

Länsstyrelsen Jämtlands län

Oktober 2018

Tryck

Länsstyrelsens tryckeri, Östersund 2018

Löpnummer

2018:224

Diarienummer

511-8549-2017

Publikationen kan laddas ner från Länsstyrelsens hemsida

www.lansstyrelsen.se/jamtland

Innehållsförteckning

Natura 2000	4
Bevarandeplaner	4
Tillståndsplikt och samråd	4
Kartor.....	5
Ingående naturtyper och arter enligt art och habitatdirektivet	6
Beskrivning av området	8
Bevarandesyfte	10
Övergripande bevarandemål	10
Övergripande hotbild.....	12
Övergripande bevarandeåtgärder	13
Bevarandestatus för Dammån och Dammån-Storån.....	15
Beskrivning av naturtyper och arter.....	16
1355 – Utter (<i>Lutra lutra</i>) i Dammån och Dammån-Storån	18
Uppföljning	20
Litteratur.....	21
Bilagor.....	22

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt.

Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontakter Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

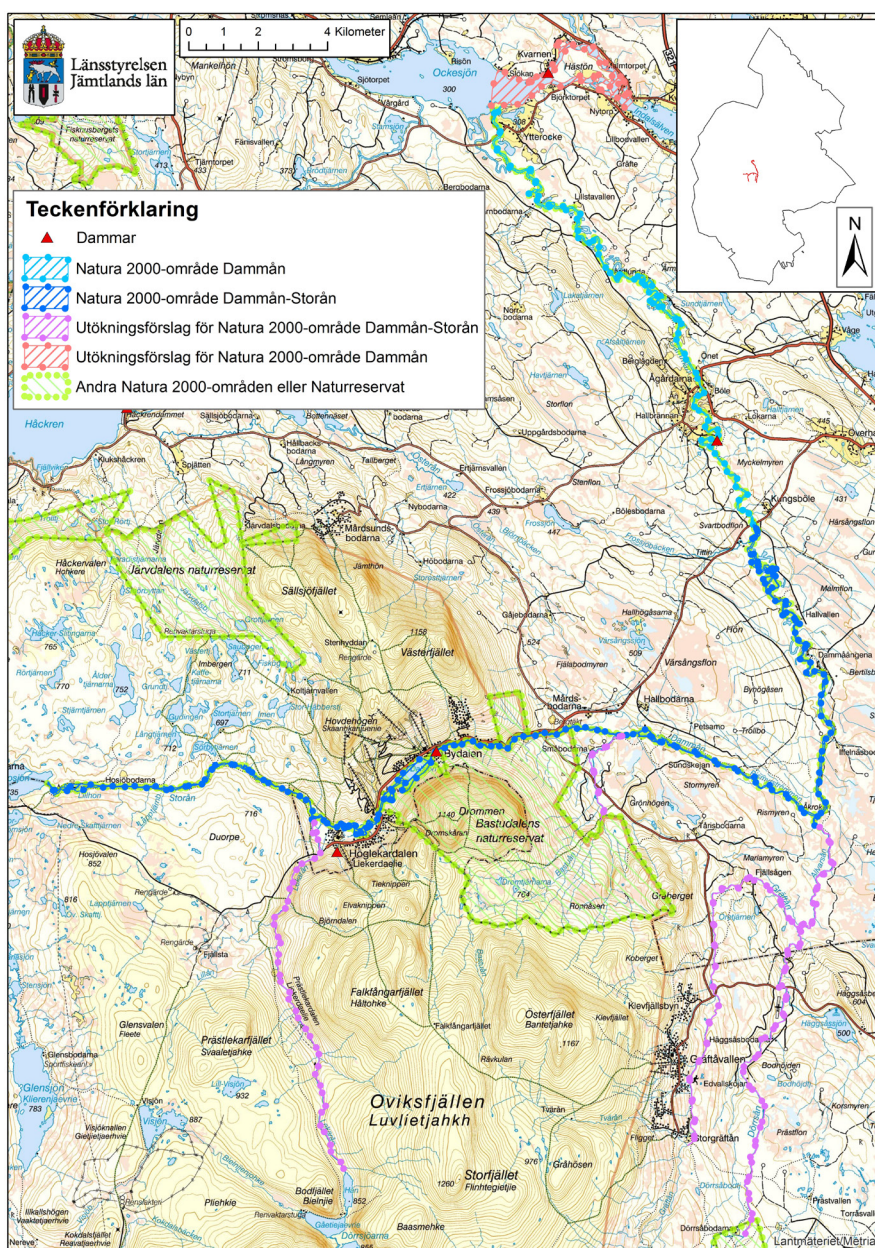
Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27–29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på "kartverktyget skyddad natur". I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information. Karta över naturtyper hittas efter sökning av område, gå till fliken Kartskikt, avmarkera allt och under Naturtypskarteringar lägg till Natura naturtypskartan (NNK) och välj Naturtyper (ytor, linje, punkter). Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. För mer information se Länsstyrelsens hemsida (www.lansstyrelsen.se/jamtland).

Nedan finns en översiktskarta över områdenas belägenhet. Mer detaljerade kartor med statusklassning enligt EU:s vattendirektiv och vattendragsrestaurerade sträckor finns i bilagorna 2-4.

© Länsstyrelsen Jämtlands län

© Lantmäteriet Geodatasamverkan - GSD

Ingående naturtyper och arter enligt art och habitatdirektivet

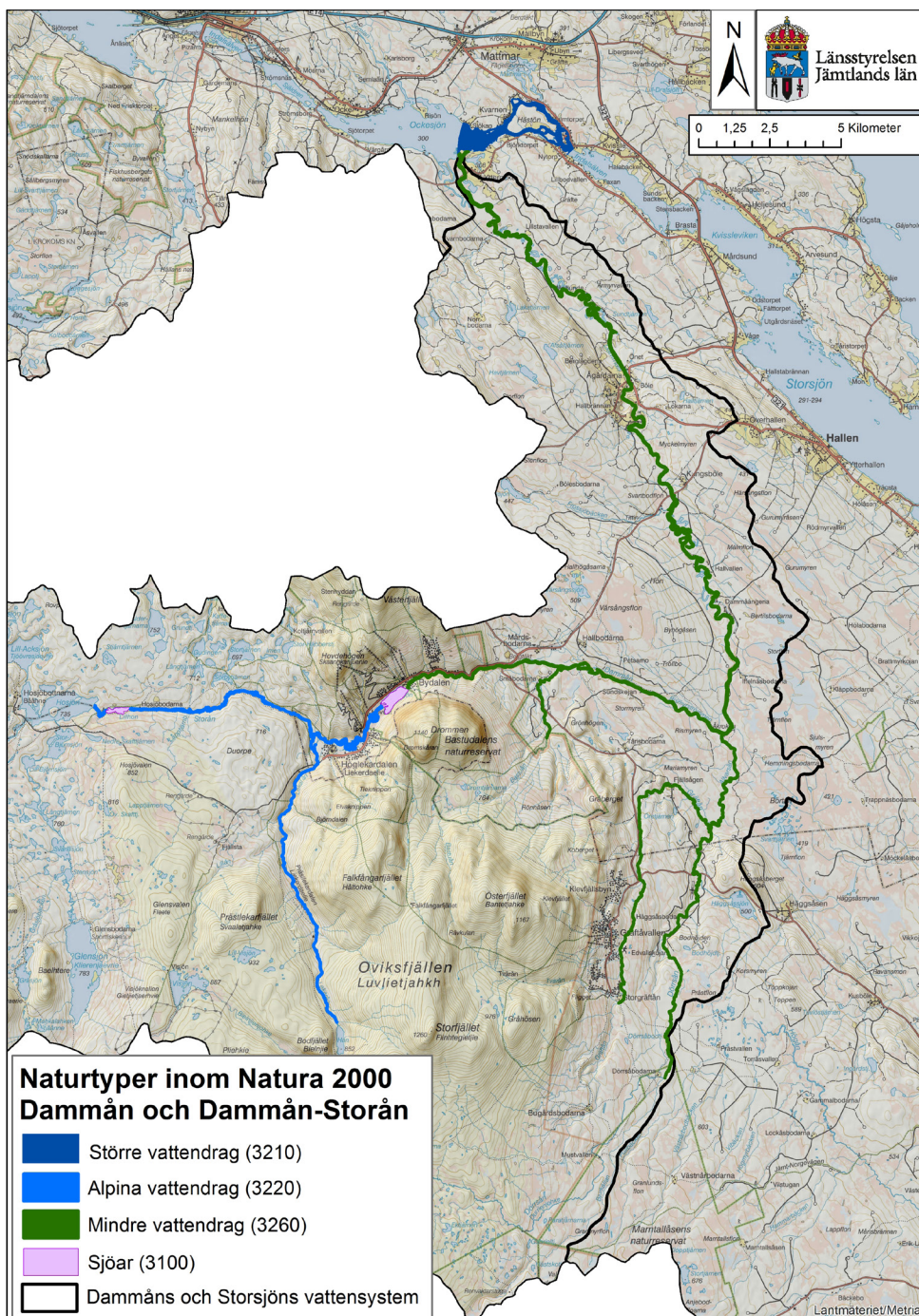
Området är utpekad att ingå i nätverket Natura 2000 enligt art och habitatdirektivet. Nedan redovisas samtliga i området påträffade arter och naturtyper som legat till grund för detta (Tabell 1 och 2). Då det inte gjorts någon fullständig inventering av arter i Natura 2000-området kan det finnas ytterligare arter som borde vara upptagna i tabellen. Koderna är internationella Natura 2000 art- och naturtypskoder.

TABELL 1. NATURTYPER INOM NATURA 2000-OMRÅDENA DAMMÅN OCH DAMMÅN-STORÅN

Kod	Naturtyp	Uppskattad areal	Bevarandestatus
3260	Mindre vattendrag	190,62	Ogynnsam
3220	Alpina vattendrag	47,84	Ogynnsam

TABELL 2. HABITATARTER INOM NATURA 2000-OMRÅDENA DAMMÅN OCH DAMMÅN-STORÅN

Kod	Art	Svenskt namn	Bevarandestatus
1355	<i>Lutra lutra</i>	Utter	Ogynnsam

© Länsstyrelsen Jämtlands län

© Lantmäteriet Geodatasamverkan - GSD

FIGUR 1. FÖRDELNING AV DE NATURTYPER SOM INGÅR I NATURA 2000-OMRÅDET DAMMÅN OCH DAMMÅN-STORÅN, ÄVEN UTÖKNINGSFÖRSLAGETS NATURTYPER VISAS. KATEGORIN SJÖAR (3100) UTGÖRS AV SJÖAR SOM I VATTENSYSTEMET SOM EJ UPPFYLLER KRITERIERNA FÖR NÅGON AV DE NATURTYPER SOM INGÅR I ART- OCH HABITATDIREKTIVET.

Beskrivning av området

Bevarandeplanen omfattar befintliga Natura 2000-områden (2018-05-01), utökningsförslagen är endast redovisade i kartmaterialet.

Dammån-Storån omfattar sjöar och vattendrag inom hela avrinningsområdet exklusive de delar som ingår i SE0720212 Bastudalen, SE0720211 Högdalen, SE0720225 Järsta, SE0720084 Våldalen och SE0720213 Marntallåsen. Den aktuella delen av avrinningsområdet uppgår till 67 041 hektar och huvudälvfårans sträcka är cirka 31 kilometer inom alpin region. Huvudälvfåran består av habitattyperna "Alpina vattendrag" samt "Mindre vattendrag". Dammån omfattar endast huvudälvfåran som Natura 2000-objekt.

Dammåns vattensystem har sin upprinnelse i Anaris- och Oviksfjällen. Inom nederbördsområdet finns en mosaik av sjöar och källflöden. Större biflöden är bland annat Lekarån, Bastuån, Dörrsån och Gräftån. För Dammån som fritt strömmande ekosystem framträder en bild av en älvmiljö med näringsfattigt och klart vatten samt skiftande vattendynamik och vattenföring. Den oreglerade vattenföringen uppströms Dammåns kraftstation upprätthåller en stor variation av bottensubstrat, vegetation och strandstrukturer och därmed förutsättningarna för naturligt förekommande växter och djur.

Dammåns kraftstation vid Ågårdarna byggdes under perioden 1917-1920, sedan Sunne, Ovikens och Hallens tingslags häradsrätt 1918-09-05 (hänvisning i dom VA 5/82) förklarade hinder ej möta för att utföra dammbyggnad över Dammån för avledande av vattnet till en kraftstation. Kraftverksägaren (Hallens Elektriska Aktie-bolag) ålades genom dom 1922 (B 1/1921) att ombygga till dammen utförd laxtrappa. Genom utslag i vattendomstolen 1927-10-10 förpliktigades kraftverksägaren att slutföra en fisktrappa och under perioden 15 juni – 31 oktober varje år framsläppa minst 0,5 m³/s i fisktrappan. Genom dom år 1928 (A 29/1928) lagligförklarades kraftstationen, dammens och fisktrappans utförande, samt reglering av Anasjön, Smalingen och Bredsjön till förmån för Dammåns kraftstation. Någon reglering av sjöarna sker inte idag och anordningar för att reglera vid sjöutloppen saknas.

Sedan 1927 har nya vattenhushållningsbestämmelser fastställts, år 1982 (VA 5/82) och senast år 1992 (VA 5/82). I domen från 1992 fastställs att under tiden 10 juni – 25 september varje år ska i åfåran från intagsdammen tappas en vattenmängd om minst 2 m³/s, varav cirka 0,5 m³/s tappas genom fisktrappan, cirka 0,2 m³/s genom den s.k. avloppsrännan samt cirka 1,3 m³/s över skibordet. Under tiden 15 juni – 15 september varje år ska driften av kraftstationen stoppas en timme varje måndag och torsdag mellan klockan 10.00 och 11.00. Detta görs för att den fisk som ansamlas vid kraftverkets utloppskanal ska fortsätta sin vandring upp längs den cirka 600 meter långa sträckan mot fisktrappan och vidare upp i vattensystemet. Under tiden 25 september – 31 oktober varje år ska (om inte svårigheter med isbildning föreligger) 0,2 m³/s tappas genom den s.k. avloppsrännan. Kraftverket har en slukförmåga på 13,6 m³/s och en fallhöjd på 10 meter. Medelvattenföring genom kraftverket för perioden 2012-2016 är 8,7 m³/s.

Till bilden av mänsklig påverkan i och kring Dammån och Dammån-Storån skall även läggas att vattendraget varit föremål för rensningar under flottningsepoken. Verksamheten har orsakat förändrad morfologi och förändrade flödesförhållanden.

Dammån-Storån rinner genom Bydalsfjällens skidområde där skidturismen ökar årligen. Utbyggnad av skidanläggningen i form av fler bostäder för turister samt utökning av skidsystemet bidrar till påverkan på Natura 2000-området i form av bland annat högre tryck på avloppsanläggning samt ökat uttag av vatten ur ån för snöotillverkning.

Vattensystemet möter ett flertal biotyper som forsar, strömsträckor, vattenfall, meandrande sträckor, sträckor med flergrenighet, deltan och sjöutlopp. Framträdande är bland annat det 17 meter höga Storfallet uppströms Höglekardalen samt meandersträckorna och huvudålvfårans forsar och strömmar. Strömmarna har stor betydelse som livsmiljöer för fiskarter som öring och harr. Sik förekommer i vattendragets nedre partier liksom abborre. Gäddan är spridd upp till och med Dalsjön. Fiskfaunans mest framträdande inslag är Dammåns stam av storöring. Fiskarna visar en intressant biologi som kartlagts via märkningar, fiskspärrar samt vandringskontroll i fisktrappan vid Dammåns kraftstation sedan 1950-talet. Vandringsöringen återfinns mellan Ockesjön och Storfallet som utgör vandringshinder (cirka 55 kilometer åsträcka). Maxvikten ligger runt 8 kilogram. Resultaten från registreringen vid kraftverksdammen och övriga fiskvandringskontroller visar att öringen startar sin lekvandring i maj och den pågår sedan under hela sommaren. Spärrförsöken har visat att de första uppvandrande öringarna har de övre delarna av ån som reproduktionsområden medan den eftersläntrande storöringen leker i åns nedre delar. De mest betydelsefulla lekområdena för Dammåöringen verkar vara huvudfårans övre delar samt tillflödena Bastuån, Storån och Lekarån.

Under 2017 genomfördes en fiskvandringskontroll i Bastuån, cirka 9 procent av Dammåöringen vandrade då upp i Bastuån för att reproducera sig. Vidare visar registreringen vid kraftverksdammen att könsfördelningen tenderar att ligga på 1/3 hanar och 2/3 honor. Hanarna har i medeltal högre medelvikt än honorna. När öringungarna når 3-4 års ålder vandrar de ut från ån till Storsjön, via Ockesjön och Kvitsleströmmarna. Själva utvandringen sker under hösten med en kraftig topp i början av september. Detta skiljer sig från södra Sverige där utvandringen i regel sker under våren. Efter några år (cirka 3-6 år) i Storsjön, återvänder könsmogna öringar till Dammån och sina födelseplatser. Merparten av leköringen (cirka 90 procent) är nu mellan 7-10 år gamla och de flesta hinner bara leka en gång men en mindre andel (cirka 15 procent) återvänder en andra gång och någon enstaka visar sig en tredje gång i Dammån för lek. Lekvandringen startar i maj och pågår hela sommaren. Under senaste 10 årsperioden har cirka 700-1200 öringar registreras årligen vid fisktrappan.

De lokala fiskevårdsområdesföreningarna har en av nyckelrollerna i vattenområdet som helhet. Dessa ingår i en förvaltningsstruktur som behövs för att tillgodose behovet av juridisk rättskraft. Samtidigt är de väl avgränsade ur ett fiske- och naturvårdsperspektiv i Dammåsystemet. Där finns ett stort engagemang i fiske- och allmänna bevarandefrågor i och kring vattnen – samtidigt som vattenresurserna utgör en viktig utvecklingsfaktor i glesbygd. En bra fiskevårdsförvaltning är en förutsättning för bevarande av de typiska arterna för naturtyperna.

Dammån erbjuder även en god miljö för många däggdjur och fåglar. Bävern har länge haft en livskraftig population i vattensystemet. Habitatarten utter (*Lutra lutra*) har återkoloniserat Dammån med biflöden under senare år. Strömstaren förekommer rikligt tack vare de många strömsträckorna.

I anslutning till Dammån med biflöden har ett antal skogliga värden och bäckmiljöer identifierats som nyckelbiotoper av Skogsvårdsstyrelsen. Naturresevat, naturvårdsavtal och biotopskydd är även aktuella som skyddsinstrument längs delar av åsystemet. Vattendraget är klassat som riksintresse för naturvård och friluftsliv.

Bevarandesyfte

Området har stor betydelse för det globala bevarandet av naturtyperna Mindre vattendrag (3260) och Alpina vattendrag (3220), här förekommer arterna stensimpa (1163) och utter (1355). Därför ska området skyddas för att bevara och återställa dessa naturtyper och de arter som utpekats enligt art- och habitatdirektivet i gynnsam bevarandestatus. Det ska även ges möjligheter att genomföra vetenskapliga studier och bedriva rörligt friluftsliv i området. Syftet är att återställa och upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som enligt Art- och habitatdirektivet utgjort grund för att området bör ingå i nätverket Natura 2000. För att möjliggöra detta krävs att de flesta av de föreslagna bevarandemålen uppnås.

Övergripande bevarandemål

För att ett Natura 2000-område ska ha en gynnsam bevarandestatus ska det uppfylla de mål som ställts upp för området. Dessa mål har anpassats efter de bevarandevärden som finns i området. Det kan vara mål som är generella för en gynnsam bevarandestatus hos alla Natura 2000-områden, eller mål som är prioriterade för att uppnå och upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för specifika naturtyper och arter i området.

Området ska uppnå gynnsam bevarandestatus genom att naturtypen och ingående habitatarter har gynnsam bevarandestatus. För att detta ska uppnås bör populationer av arterna vara livskraftiga på lång sikt. För varje vattenförekomst i de akvatiska habitaterna inom Dammån och Dammån-Storån finns för området särskilt viktiga kvalitetsfaktorer. Dessa utgör grunden för den sammanvägda ekologiska statusen. Minst God ekologisk status skall uppnås i enlighet med ramdirektivet för vatten (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG). Det innebär enkelt uttryckt att värdena för ytvattenförekomstens biologiska kvalitetsfaktorer uppvisar små av mänsklig verksamhet framkallade störningar, men avviker endast i liten omfattning från de värden som normalt gäller för ytvattenförekomsten vid opåverkade förhållanden (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2017:15).

- » Arealen av naturtyperna ska vara minst 288 hektar. Naturliga ökning och minskningar är tillåtna.
- » Livskraftiga bestånd av öring och harr skall finnas. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.
- » Vegetationen i strandzonen ska ha en naturlig struktur.
- » De typiska arterna för naturtypen ska upprätthållas och vara vanligt förekommande i strandzonerna.
- » All exploatering som riskerar att påverka områdets bevarandestatus ska prövas särskilt.

De specifika bevarandemålen för respektive naturtyp finns redovisade i bilaga 1. De följer Havs- och Vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2013:19). Minst God ekologisk status ska alltså uppnås. Aktuell klassning och miljö kvalitetsnormer för respektive vattenförekomst inom Natura 2000-området finns redovisade i Vattenmyndigheternas gemensamma databas Vatteninformationssystem Sverige (VISS.Lansstyrelssen.se).

För specifika bevarandemål för utter se beskrivningen av arten.

Övergripande hotbild

Hotbilden är en beskrivning av hoten mot de ingående naturtyperna och arterna samt mot Natura 2000-området i sig. Vissa av hoten sträcker sig utanför områdets gränser. Några av dessa är så övergripande att hoten måste hanteras nationellt eller till och med internationellt, exempelvis klimatförändringar och luftföroreningar. Här samlas övergripande hot och de hot som anses mycket akuta eller allvarliga.

- » Vattenkraftutbyggnad och reglering. Reglering av vattenföring som kan orsaka störd flödesdynamik, vandringshinder, torrläggning av vattendragssträckor och ändrade näringsförhållanden. Älven med bi- och källflöden är i dag skyddad mot vattenkraftexploatering via miljöbalken 4 kap 6§.
- » Påverkan från flottningsverksamhet på vattenhabitat. Verksamheten medför påverkan på de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna (konnektivitet-, hydrologisk regim- och morfologiskt tillstånd i vattendrag).
- » Vandringshinder. Underhåll av väg eller utökning av vägnätet kan orsaka nya vandringshinder i form av felaktigt anlagda vägtrummor. Här finns även risk för grumling samt förorening genom utsläpp av miljöfarliga ämnen.
- » Skogsbruk; avverkning av strandnära skog kan ge ökad instrålning/temperatur, fysisk störning, minskad tillgång på död ved respektive nedfall av organiskt material. Slutavverkning, markavvattning och skyddsdikning ger ökad avrinning och risk för erosion. Båda ingreppen kan orsaka grumling och igenslamning av botten samt förändrad hydrologi i strandmiljön. Påverkar även avrinningsområdets vattenhushållande förmåga.
- » Försurningssituationen i Bastuån och Lekarån är allvarlig och påverkar inte minst Dammåöringen som nyttjar dessa biflöden för sin reproduktion.
- » Fiske som riktas ensidigt mot vissa arter eller som är för hårt i förhållande till vattendragets naturliga produktionsförmåga kan påverka konkurrensförhållanden och artsammansättning.
- » Utsättning av främmande arter och fiskstammar som kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.
- » Inaktiva fiskeförvaltande organisationer som riskerar upplösning med påföljande utebliven förvaltning av fisket innebär en risk för fiskpopulationerna.
- » Utsläpp av föroreningar från punktkälla, t ex avlopp, industri, materialtäkt eller annan verksamhet.
- » Försämrade vattenkvalitet till följd av utsläpp från diffusa antropogena källor som leder till försurning, förorening (miljögifter inklusive metaller) eller eutrofiering.
- » Klimatförändringar. Dessa kan medföra förändringar av flora- och faunasammansättningen och bland annat leda till ett större inslag av värmekrävande arter. Dessutom riskerar förändrade nederbördsförhållanden leda till förändrade hydrologiska förutsättningar vars effekter är svåröversägbare.

De allvarligaste hoten är sådana som förstör eller allvarligt skadar strukturer, miljöer och funktioner i de akvatiska ekosystemen eller strandområdena.

Dammån och Dammån-Storån är i dag skyddad mot fortsatt vattenkraftsexploatering via Miljöbalken 4 kap § 6. Älvens skydd genom Miljöbalken stärker det andra av Jämtlands läns regionala tillägg till de nationella miljömålen "Ingen ytterligare utbyggnad av vattenkraften tillåts i oreglerade sjöar, vattendrag samt utbyggda och/eller oreglerade vattendragssträckor." Detta bidrar till att uppfylla miljömålet Levande sjöar och vattendrag. Natura 2000-områdena har inget formellt skydd genom naturreservat eller biotopskydd. Det innebär en utökad hotbild mot naturtyperna då, bortsett från ordinarie bestämmelser i form av skogsvårdslagen och miljöbalken, endast Natura 2000-lagstiftningen mer detaljerat kan reglera skogsbruksåtgärder som avverkning samt annan exploatering i och i anslutning till naturtypen.

För specifika hot se beskrivning av respektive naturtyp och art.

Övergripande bevarandeåtgärder

För att uppnå bevarandemålen behöver åtgärder genomföras. Dessa är anpassade efter de specifika hot som utpekats för området ifråga och innefattar både allmänna åtgärder (det vill säga hur området respekteras i fysisk planering, tillståndsprövning, naturskydd och naturvård) och specifika åtgärder för Natura 2000-området. De åtgärder som listas är prioriterade för området och inriktade mot att miljö kvalitetsnormen god ekologisk status 2021 ska uppnås i de vattenförekomster som ingår i Natura 2000-området.

Dammån och Dammån-Storån har liksom flertalet norrländska vattendrag och sjöar en historia av mänsklig påverkan som inte utgör någon direkt hotbild i dag. I den samlade ansträngningen för att bibehålla och stärka gynnsam bevarandestatus är dock varje insats en viktig bricka i strävan mot ett hållbart ekosystem. Dit hör att åns livsmiljöer för fiskar och andra vattenlevande organismer kan förbättras genom biotopvård och annan biologisk återställning – inte minst i anslutning till flottledspåverkade delar.

- » Utredningar samt åtgärder för att skapa fri konnektivitet och en så naturliknande hydrologisk regim som möjligt där gynnsam bevarandestatus uppnås. För Dammån handlar det om att förbättra uppströms och nedströms konnektivitet för alla vandringsbenägna fiskarter vid Dammåns kraftstation. Som en del i detta behövs ändrade vattenhushållningsbestämmelser i naturfåran mellan dammen och kraftverket som möjliggör fiskvandring från april till och med november.
- » Framtagande av vattensystemplan (Länsstyrelsernas åtgärd nr 5 i Bottenhavets vattendistrikts Förvaltningsplan 2016-2021, Del 4, Åtgärdsprogram 2016-2021). Där bland annat arbete för att bevara harr och öring ingår. Även åtgärdsbehov och prioriteringar gällande vandringshinder och flottningspåverkade vattenmiljöer hänvisas till planerna.

- » Vid avverkningar, markberedning, dikning eller andra skogsbruksåtgärder som riskerar leda till negativa effekter för vattenmiljön i Natura 2000-området måste särskild hänsyn tas. Särskilda informations och utbildningsinsatser behöver genomföras.
- » Biotopåtgärder i strandzonen (gynna uppkomsten av lövträd intill vattendraget, tillförsel av död ved mm.)
- » Förhindra spridning av främmande arter. Utsättningstillstånd av odlat material (främmande eller från den ursprungliga faunan) beviljas ej i huvudvattendragets sjöar och vattendrag.
- » Arbete för att fiskeförvaltande organisationer skall kunna vara verksamma.
- » Gångse åtgärder för att uppnå gynnsam bevarandestatus så att inga försämringar för naturtyper eller arter sker, (dvs att dess intressen respekteras i fysisk planering, tillståndsprövning, generell naturvårdshänsyn, förvaltning av skyddade områden, artskydd och uppföljning samt övervakning).
- » Inom ett fiskevårdsområde kan regler upprättas för långsiktig förvaltning av fiskeresursen.
- » Gröna skogsbruksplaner, skogscertifiering eller frivilliga avsättningar kan vara ändamålsenliga bevarandeåtgärder för skogsfastigheter uppströms och i anslutning till Natura 2000- området.
- » Information och rådgivning till markägare och verksamhetsutövare samordnas mellan länsstyrelsen, skogsstyrelsen och kommunen.
- » Markägare/nyttjare i närområdet informeras om möjligheter att bistå bevarandet av naturvärdena i Natura 2000-området. Information om områdets natur- och bevarandevärden och hur detta bör beaktas ska dessutom vara tillgänglig för utövare av jakt, fiske och friluftsliv.
- » Regionalt och lokalt arbete för genomförande av förebyggande åtgärder och bevarande samordnas inom avrinningsområdet.

För beskrivning av specifika åtgärder för naturtyperna samt bevarandeåtgärder för utter se beskrivningen av respektive naturtyp och art.

Bevarandestatus för Dammån och Dammån-Storån

För att kunna säkra det långsiktiga bevarandet av utpekade naturtyper och arter samt bedöma behov och prioriteringar av bevarandeåtgärder krävs en bedömning av det specifika områdets bevarandestatus. Denna bedömning utgår från tillståndet hos ingående naturtyp och arter i förhållande till de mål som fastställts för området. Områdets hotbild vägs in för att ge en uppfattning om hur områdets förutsättningar kommer utvecklas i framtiden.

Natura 2000-områdena Dammån och Dammån-Storån omfattar sex vattenförekomster. Fyra vattendrag och två mindre sjöar. Närmast Hosjöbottnarna ligger en kort vattendragssträcka (SE699978-138795), därefter kommer den första av de mindre sjöarna Lillhon (SE699986-138899), sedan en längre vattendragssträcka (SE699993-139396) ned till Dalsjön, dessa vattenförekomster är av naturtypen Alpina vattendrag och är klassade till måttlig ekologisk status inom ramen för EU:s vattendirektiv. Dalsjön (WA84811055) och nedströms vattendragssträcka (WA16131710) som når ned till tillflödet Allvarsån är av naturtypen Mindre vattendrag och även dessa är klassade till måttlig ekologisk status. Resterande vattendragssträcka från tillflödet Allvarsån ned till Ockesjön (WA65963573) är av naturtypen Mindre vattendrag och är klassad till otillfredsställande ekologisk status.

De två översta vattenförekomsterna är expertbedömda till måttlig status grundat på historisk påverkan, här finns inga biologiska data. Orsaken till att god ekologisk status inte uppnås i vattenförekomsten uppströms Dalsjön är konnektivetsproblem i form av fellagda trummor. När det gäller Dalsjön beror den måttliga statusen på påverkat närområde och svämplan. Vattendragssträckan nedströms Dalsjön är biotopkarterad och bedömd som påverkad av flottledsrensning. Orsakerna till att den nedersta delen av Dammån ej uppnår god ekologisk status är konnektivetsproblem vid intagsdammen och kraftverket (Dammåns kraftstation), vägpassager samt påverkat morfologiskt tillstånd (flottledsrensning). För specifik information om de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna se www.viss.lanssyttelsen.se.

Skogsbruket utgör den dominerande markanvändningen längs Dammån och Dammån-Storån och dess tillrinningsområde. De skyddszoner som finns längs vattnet är i allmänhet för smala och saknar önskad artdiversitet (bristande lövinslag).

På grund av flottledsrensning, vägpassager som potentiellt är vandringshinder (inventering krävs) samt konnektivetsproblemen kring Dammåns kraftstation uppnår inte de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna god ekologisk status. Därmed uppnås inte idag gynnsam bevarandestatus för Natura 2000-områdena Dammån och Dammån-Storån.

För bevarandestatus för naturtyper och arter se beskrivningen av respektive naturtyp och art.

Beskrivning av naturtyper och arter

3260 - Mindre vattendrag

Små till medelstora naturliga vattendrag eller delar av vattendrag i flacka landskap samt i skogs och bergslandskap. Naturliga variationer av vattenståndet och skiftande vattendynamik, med lugna till forsande vattendragssträckor, skapar en variation av strandmiljöer och bottenar med förutsättningar för hög biologisk mångfald. Vattendragen har en vegetation med inslag av flytbladsväxter, undervattensväxter och/eller akvatiska mossor. Naturtypen omfattar vattendrag av strömordning oftast mindre än 4 och/eller en årsmedelvattenföring lägre än 20 m³/s. Naturtypen avgränsas mot land av medelhögvattenlinjen.

Känsligheten för flödesförändringar (onaturlig hydrologisk regim) i mindre vattendrag är liksom för större vattendrag hög. Men magnituden av flödet kan verka mindre markant men ändå få stor lokal påverkan i ett mindre vattendrag. Många mindre vattendrag utgör biflöden till större vattendrag och känslighet när det gäller bristande konnektivitet bedöms som hög både för upp- och nedströms samt i sidled. Det är också centralt att det i inte bara räcker med att det finns konnektivitet utan även strukturer för till exempel lek- och uppväxtområden.

3220 - Alpina vattendrag

Alpina och subalpina vattendrag med naturliga vattenståndsfluktationer och oftast sten-, grus- eller sandbotten. Vattendynamik, is och annan störning skapar flodbäddar och öppna stränder som koloniserar av strandvegetation bestående av örter och halvris med stort inslag av fjällväxter. Naturtypen förekommer normalt endast ovanför gränsen för sammanhängande barrskog och avgränsas mot land av medelhögvattenlinjen. Alpina vattendrag avgränsas som permanenta vattendrag av strömordningen ≤ 4 och/eller med en årsmedelvattenföring < 20 m³/s.

Naturtypen har en hög känslighet för reglering (onaturlig hydrologisk regim) och hög känslighet för upp- och nedströms samt sidleds bristande konnektivitet.

Hotbild för Mindre vattendrag (3260) och Alpina vattendrag (3220)

Vattenkraftutbyggnad och reglering. Dammån och Dammån-Storån är idag påverkade av Dammåns kraftstation (1917) genom bristande fiskvandringfunktion i dagens fisktrappa. Trots att antalet uppvandrande öringar är relativt många till antalet finns flera frågeställningar och förbättringsområden gällande konnektiviteten vid kraftverk och damm. Problemen kopplade till konnektiviteten i uppströms riktning vid Dammåns kraftstation förenklat ner i fem huvudkategorier:

- » Svårigheter för fisk att hitta upp i naturfåran (simmar in i kraftverkskanalen).
- » Svårigheter för fisk att lokalisera fiskvägens mynning.
- » Svårigheter för fisk att ta sig in i fiskvägen.
- » Svårigheter för fisk att passera fiskvägen.
- » Endast öring vandrar i fisktrappan

Därutöver tillkommer stora förbättringsbehov gällande konnektivitet i nedströms riktning. För nedströmsvandringen finns dock inte motsvarande data som för uppvandringen. Enligt den förstudie som Fiskevårdsteknik AB arbetat fram bedöms nuvarande lösning för nedströmsvandring vara undermålig och uppfyller inte kraven enligt bästa möjliga teknik enligt miljöbalken. Utöver detta så medför kraftverket i nuvarande drift under vinterhalvåret en total torrläggning av sträckan mellan dammen och kraftverket.

- » Exploatering av markområden. Utbyggnaden av skidanläggningarna (stugbyar, skidnedfarter, infrastruktur och reningsverk) i övre delen av vattensystemet kan orsaka nya vandringshinder i form av felaktigt anlagda vägtrummor. Här finns även risk för grumling, igenslamning av bottnar samt förorening genom utsläpp av miljöfarliga ämnen samt utsläpp av näringsämnen.
- » Exploateringen medför ökad belastning på befintliga reningsverk.
- » Vattenuttag för snötillverkning. Vatten tas ut från vattensystemet för tillverkning av konstsnö. Uttagen riskerar vid lågflödessituationer att orsaka skador för vattenlevande fauna som en följd av infrysning/intorkning.
- » Försurning. De övre delarna av avrinningsområdet, särskilt Bastuån och Lekarån, är påverkat av försurning.
- » Fisket har i ett populationsperspektiv betydelse som påverkansfaktor. För dammåringen är fiskefrågorna av särskild betydelse då stammen även är föremål för ett omfattande fiske i Storsjön och under fiskarnas vandring genom Kvissleströmmarna.

Bevarandeåtgärder för Mindre vattendrag (3260) och Alpina vattendrag (3220)

För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs:

- » Åtgärder för att återställa efter flottledsrensning så att kvalitetsfaktor Morfologi med underliggande parametrar samt kvalitetsfaktor Hydrologisk regim i vattendrag (www.viss.lansstyrelsen.se) uppnår god status.
- » Inventering av vägpassager som direkt berör natura 2000-området samt i närområdet. De vägpassager som bedöms som vandringshinder behöver åtgärdas, för att det ska finnas effektiva passager för djur, växter och organiskt material till anslutande vattensystem och svämplan lägst motsvarande god status med avseende på upp- och nedströms konnektivitet
- » Kommunen ska bygga ett nytt reningsverk vid Mårdsbodarna med beräknad belastning från 3 000 personekvivalenter.
- » Fortsatt kalkning av Lekaråns källsjöar samt påbörja kalkning av Bastuån, för att uppnå god vattenkvalitet och god status för de fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorerna.
- » Förbättra uppströms och nedströms konnektivitet förbi Dammåns kraftstation i linje med den förstudie som Fiskevårdsteknik AB arbetat fram. Detta inbegriper även ändrade vattenhushållningsbestämmelser i naturfåran mellan dammen och kraftverket för möjliggöra fiskvandring för alla vandringsbenägna arter under perioden 1 april till 30 november.

Det ska tilläggas att en total återställning genom nedmontering av Dammåns kraftverk och damm, är det biologiskt bästa alternativet och bör finnas med i framtida åtgärdsdiskussioner.

Syftet med den genomförda förstudien var att utreda förutsättningarna för fortsatt förnybar elproduktion från kraftverket samtidigt som miljöanpassning med moderna miljökrav genomförs så att målsättningarna enligt EU:s vattendirektiv samt art- och habitatdirektivet kan uppnås för Dammåns vattensystem. I uppdraget ingick även att utreda och beskriva förutsättningarna för fortsatt årlig övervakning och kontroll av öringuppvandringen i Dammån samt bibehållande av fiskvandringen som en turistattraktion.

Trots att Dammån är ett relativt väl undersökt vattensystem saknas heltäckande undersökningar och kunskapsuppbyggnad av Dammån och Dammån-Storån, ytterligare insatser som behöver genomföras är:

- » Kunskapsuppbyggande insatser som biotopkartering, ytterligare fiskvandringkontroller och dykinventeringar etcetera.
- » Inventering och kartläggning av värdekärnor och nyckelbiotoper behöver göras för att bedöma behoven av förstärkt områdesskydd i form av naturreservat, biotopskyddsområde, naturvårdsavtal etcetera.

Bevarandestatus för Mindre vattendrag (3260) och Alpina vattendrag (3220)

På grund av flottledsrensning, vägpassager som potentiellt är vandringshinder (inventering krävs), försurningsproblematik samt konnektivetsproblemen kring Dammåns kraftstation uppnår inte de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna god ekologisk status. Därmed uppnås inte idag gynnsam bevarandestatus för naturtyperna Mindre vattendrag och Alpina vattendrag.

1355 – Utter (*Lutra lutra*) i Dammån och Dammån-Storån

Beskrivning av arten

Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättillgänglig föda året runt och som har tillgång till landområden där uttern kan vila ostört, föda upp ungar etcetera. Vintertid är uttern beroende av isfria, strömmande vatten, för att hitta föda. Utterhonors hemområde omfattar ett område på cirka 28 kilometer strandlängd. Vuxna hanar har hemområden med en storlek av omkring 45 kilometer strandlängd. Hanarnas områden varierar i storlek beroende på områdets topografi, individuella egenskaper och närvaron av andra uttrar, speciellt andra hanar. Mellan könen kan hemområden överlappa och en hanes hemområde kan således omfatta en eller flera honors. Nya data indikerar att storleken på utterns hemområde kan vara dubbelt så stort i norra Sverige än som vad som är uppmätt i landets sydligare regioner.

För ett livskraftigt bestånd av utter krävs stora områden med mer eller mindre sammanhängande vattensystem. I små vattensystem, som ligger isolerade, blir populationerna mycket sårbara eftersom utbytet av individer försvåras eller uteblir. Uttern jagar främst i strömmande vatten, i förhållandevis grunda vatten. Om vattnet däms upp minskar strömhastigheten och fiskfaunan förändras från strömlevande fisk till fler arter som vanligtvis förknippas med sjöar (limnofila) och lever på ett djup som gör att de blir svårare för uttern att fånga. Utterns föda består mestadels av fisk som till exempel öring, harr, lake, simpor och karpfiskar, men även groddjur, kräftor, större insekter, fåglar och mindre däggdjur kan ingå i dieten. Födovallet varierar mellan olika områden och även med årstiden.

Bevarandemål för Utter (1355) i Dammån och Dammån-Storån

- » De fysiska och ekologiska förutsättningarna i ån ska vara bra för utter och minst uppfylla kraven för God hydromorfologisk status.
- » God kemisk ytvattenstatus (undantag Hg och PBDE) ska bibehållas, då utter påverkas negativt av miljögifter.
- » Säkra vägpassager för utter.

Hotbild för Utter (1355) i Dammån och Dammån-Storån

- » Den samlade effekten av reglering, skogsbrukspåverkan, försurning mm har medfört att fiskbestånd och därmed utter gått tillbaka.
- » Reglering av vattendrag, utbyggnad av vattenfall och strömsträckor. Natura 2000-området är dock skyddat mot vattenkraftutbyggnad enligt Miljöbalken 4:6.
- » Årligen skördar biltrafiken ett relativt stort antal uttrar vilket inte är försumbart med tanke på att det svenska beståndet fortfarande är relativt litet. För utterpopulationen som helhet är sannolikt inte trafiken ett av de allvarigaste hoten men lokalt, framför allt i delar av södra Sverige, kan trafiken vara en begränsande faktor.

Bevarandeåtgärder för Utter (1355) i Dammån och Dammån-Storån

- » Utförlig inventering av utter i området.
- » Inventering av dammkonstruktioner, vägar mm för att identifiera de som orsakar hinder för utter samt åtgärder där så krävs.
- » Gynna bestånden av strömlevande fisk (öring och harr) som utgör en viktig födoresurs för utter.

Bevarandestatus för Utter (1355) i Hårkan och Toskströmmen

I den svenska rödlistan förs uttern till kategorin Nära hotad (NT). Sett ur Natura 2000-synvinkel klassas artens bevarandestatus nationellt som ogynnsam (Bad status), men med en positiv trend. Utter finns etablerad i Dammån och Dammån-Storån. Några detaljerade kvantitativa inventeringar finns dock inte genomförda. Ytterligare inventering av utter är därmed en angelägen åtgärd för att utterns status i området ska kunna fastställas.

Uppföljning

Området bör uppföljas kontinuerligt för att upprätthålla en långsiktigt gynnsam bevarandestatus för utpekade arter och naturtyper samt för att kunna utvärdera områdets bevarandeåtgärder och behov av ytterligare åtgärder. I de fall området inte har något formellt skydd är fortlöpande uppföljning av bevarandetillståndet prioriterat.

De uppföljningsinsatser som det kommer att röra sig om är biotopkartering, uppföljning av fisk genom elfisken, dykinventeringar och fiskvandringsskontroller, bottenfaunaprovtagningar, vattenkemiprovtagningar, inventering av utter samt strand- och vattenvegetation. En helt central del av uppföljningen i Dammån-Storåns Natura 2000-område är att långsiktigt säkerställa och utveckla den pågående uppvandringskontrollen av Dammåöring. En specifik uppföljningsplan för natura 2000-områdena Dammån och Dammån-Storån kommer att tas fram där metoder, uppföljningsfrekvenser, kostnader och finansiering kommer att tydliggöras. Ett av syftena med de uppföljningar som kommer tas fram är att kunna precisera bevarandemålen för Natura 2000-området. Även verksamheter eller åtgärder i det direkta närområdet kan inverka på de i området ingående arterna/naturtyperna vilket kommer att behandlas i uppföljningsplanen.

Litteratur

Eide, W. (red.). (2014). Arter och naturtyper i habitatdirektivet – bevarandestatus i Sverige 2013. Uppsala: ArtDatabanken SLU.

Fiskevårdsteknik AB. (2017). Länsstyrelsen i Jämtlands län Åhns kraftverk, Dammån förstudie miljöanpassning. Lund 2017-10-01.

Havs- och Vattenmyndigheten. (2017). Sötvattenanknutna Natura 2000-vårdens känslighet för hydromorfologisk påverkan. Eddie von Wachenfeldt och Ulf Bjelke. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2017:15.

Länsstyrelsen i Jämtlands län. 2006. Bevarandeplan för Natura 2000-område Dammån SE0720360, Dammån-Storån SE0720288. Östersund: Länsstyrelsen Jämtlands Läns version 2006-07-31.

Naturvårdsverket. (2003). Natura 2000 i Sverige, Handbok med allmänna råd. Stockholm: Handbok 2003:9.

Naturvårdsverket. (2011). Mindre vattendrag. Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1. Stockholm: NV-04493-11.

Naturvårdsverket. (2011). Alpina vattendrag. Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1. Stockholm: NV-04493-11.

Naturvårdsverket. (2011). Utter. Vägledning för svenska arter i habitatdirektivets bilaga 2. Stockholm: NV-01162-10.

Naturvårdsverket. (2010). Manual för uppföljning av vattendrag i skyddade områden 5.0. Jakob Bergengren.

www.viss.lansstyrelsen.se, (mars 2017).

Läs mer om Natura 2000:

Naturvårdsverkets hemsida

www.naturvardsverket.se

Länsstyrelsen Jämtlands läns hemsida

www.lansstyrelsen.se/Jamtland

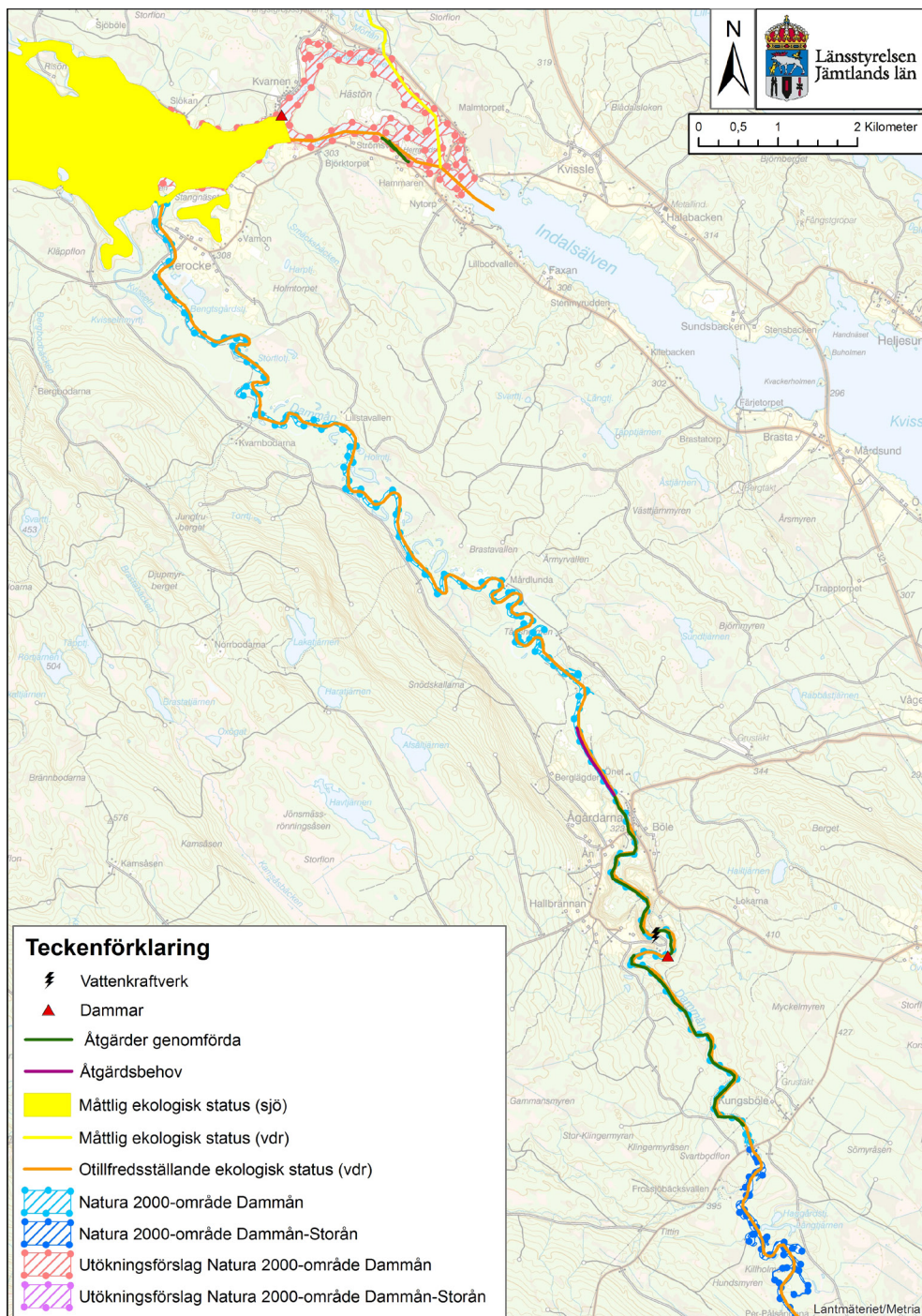
Bilagor

BILAGA 1. TABELL MED SPECIFIKA BEVARANDEMÅL FÖR RESPEKTIVE NATURTYP. MÅLEN FÖLJER HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETENS FÖRESKRIFTER OM KLASSIFICERING OCH MILJÖKVALITETSNORMER AVSEENDE YTVATTEN (HVMFS 2013:19).

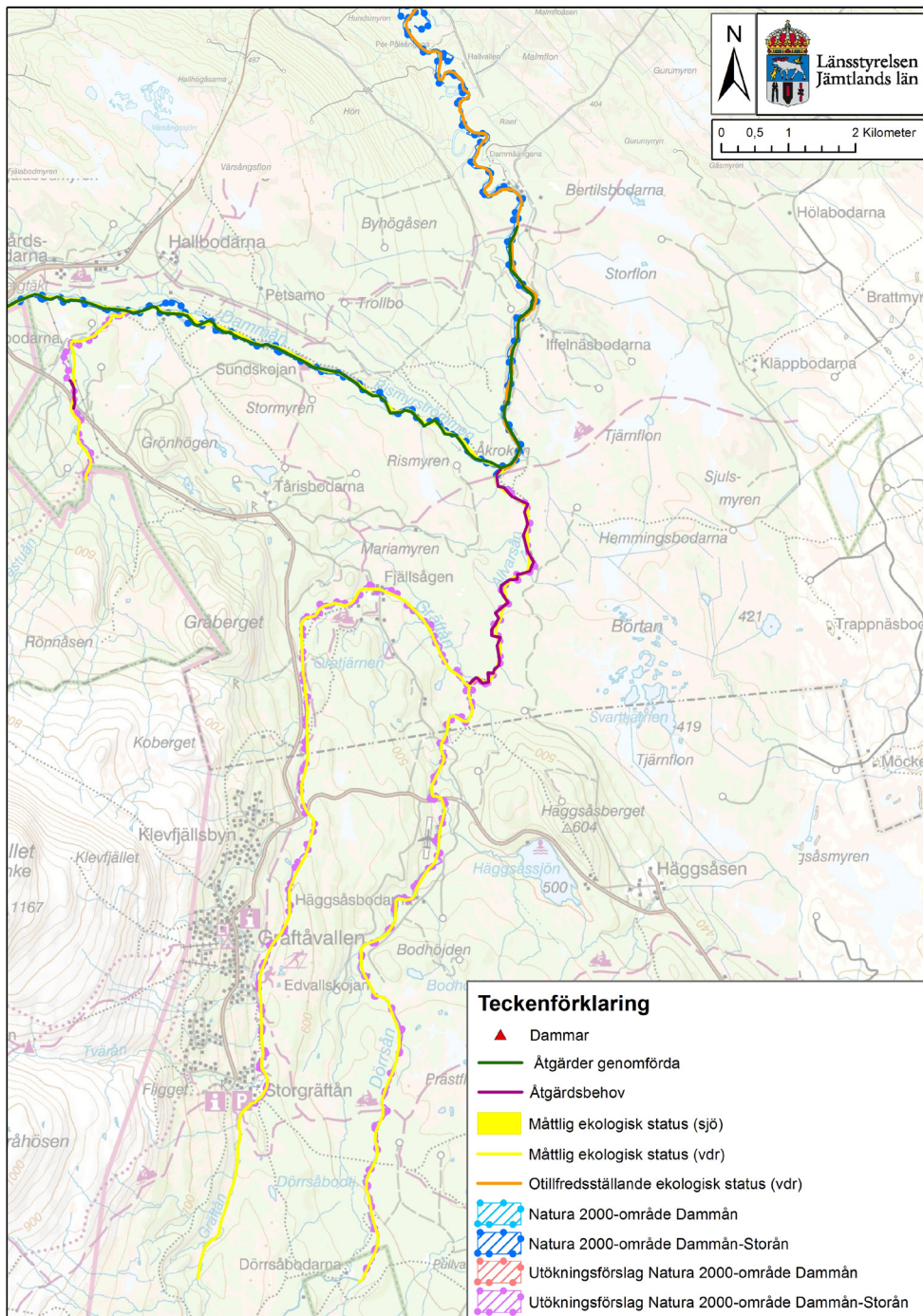
Parameter	Bevarandemål	Naturtyp	
		Mindre Vattendrag (3260)	Alpina Vattendrag (3260)
Hydrologisk regim (vattendrag)	Det ska finnas en naturliknande hydrologisk regim [och det ska finnas älvsjöar, sel, meandersträckor, kvillar, forsar och fall, erosionspartier, branter, sedimentation].	x	
Hydrologisk regim (sjö)	Den hydrologiska regimen ska vara naturlig.		
Vattenståndsvariation (vattendrag)	Det ska finnas en naturliknande vattenståndsvariation som skapar en variation av strandmiljöer med hög biologisk mångfald.	x	x
Vattenståndsvariation (sjö)	Det ska finnas en naturliknande vattenståndsvariation som skapar en variation av strandmiljöer med hög biologisk mångfald.		
Störning i strandzonen	Strandzonen ska präglas av en återkommande störning med periodvis blottlagda stränder och en årlig kortskottsvegetation (till exempel vågerosion, ishyvling, bete etcetera.).	x	x
Erosion/sedimentation	Det ska finnas sträckor som präglas av naturlig erosion och sedimentation (meandring) som skapar blottlagd jord/strandzon och strandbrinkar.	x	x
Konnektivitet, upp-nedströms	Det ska finnas effektiva passager för [djur, växter, sediment och organiskt material] till anslutande vattensystem.	x	x
Konnektivitet, sidled	Det ska finnas effektiva passager för [djur, växter, sediment och organiskt material] till anslutande vattensystem och svämplan.	x	x
Siktdjup	Vattnet ska vara klart med ett siktdjup och ljusklimat som är förknippat med naturtypen.	x	x
God vattenkvalitet (generell)	Vattenkvaliteten ska vara god.	x	x
Försurning	Försurningssituationen ska vara god.	x	x
Näringshalt- oligotrof, mesotrof, eutrof	Halten av näringsämnen ska vara naturligt [låg (oligotrof).	x	x

		Naturtyp	
Parameter	Bevarandemål	Mindre Vattendrag (3260)	Alpina Vattendrag (3260)
Kortskottsvegetation	Det ska finnas kortskottsvegetation [notblomster, strandpryl, braxengräs] som är vanligt förekommande på lämpligt botten substrat.		
Sand- eller grusbotten	Det ska finnas sand- eller grusbotten av glaciälvialt ursprung.	x	x
Morfologiskt tillstånd (sjö)	Sjön ska ha en naturlig strandzon och närområde.		
Ekologiskt funktionell kantzon (vattendrag)	Det ska finnas en funktionell buffertzon i anslutning till vattendraget.	x	x
Främmande arter	Främmande arter eller fiskstammar ska ej inverka negativt på artsammansättningen eller variation av arter genom ändrade konkurrensförhållanden, genetik och/eller smittspridning.	x	x
Igenväxning	Vass och/eller annan högre vattenvegetation, slingor och flytbladsvegetation ska förekomma sparsamt förutom i skyddade vikar där bestånd kan vara tätare.		

BILAGA 2. KARTAN VISAR NATURA 2000-OMRÅDET DAMMÅN MED STATUSKlassNING ENLIGT EU:S VATTENDIREKTIV, RESTAURERADE VATTENDRAGSSTRÄCKOR, STRÄCKOR DÅR ÅTGÄRDSBEHOV FORTFARANDE FINNS, DAMMAR SAMT VATTENKRAFTVERK. KARTAN VISAR ÄVEN FÖRSLAGET PÅ UTÖKNING AV NATURA 2000-OMRÅDET.

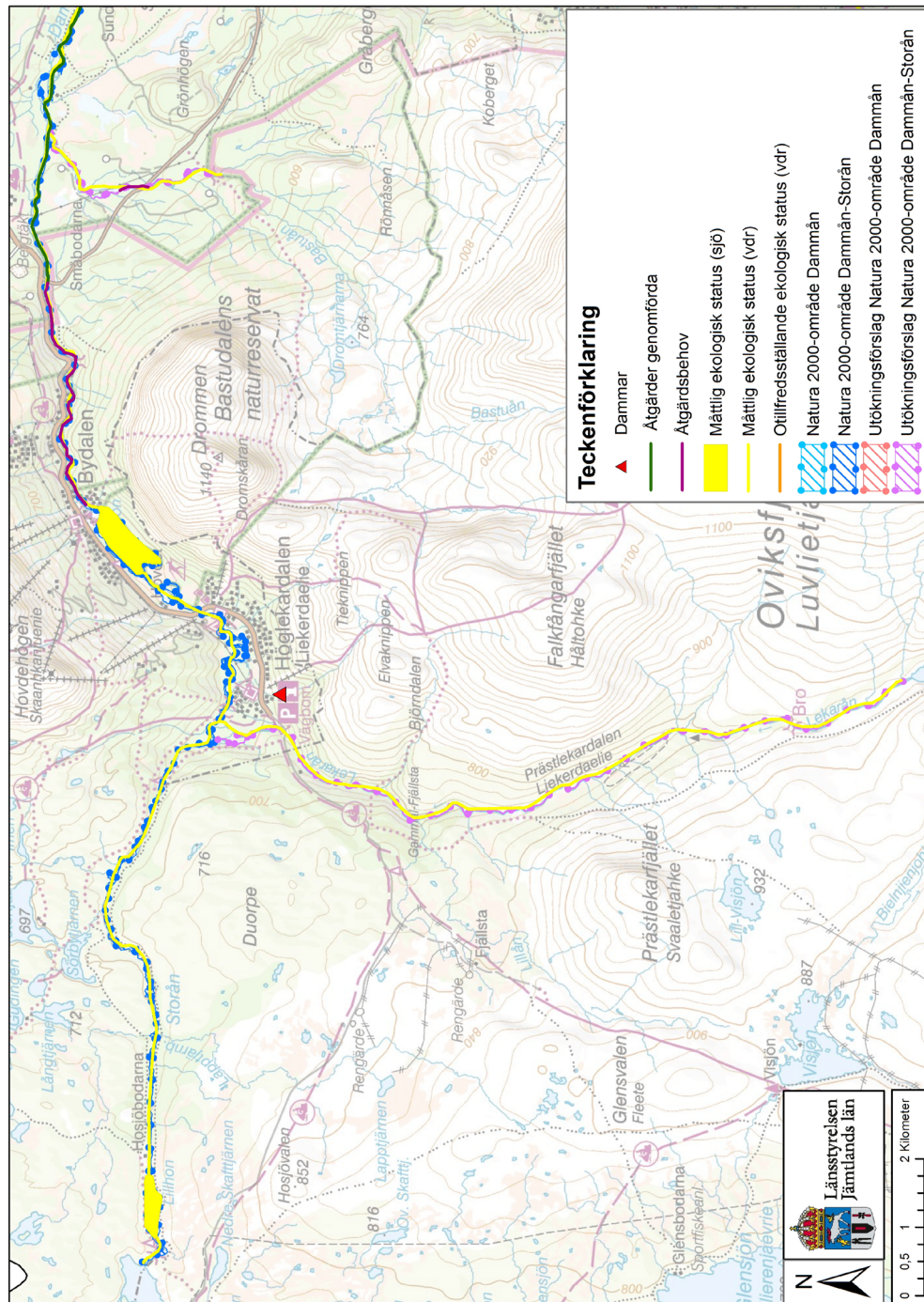
BILAGA 3. KARTAN VISAR NEDRE HALVAN AV NATURA 2000-OMRÅDET DAMMÅN-STORÅN MED STATUSKLASSNING ENLIGT EU:S VATTENDIREKTIV, RESTAURERADE VATTENDRAGSSTRÄCKOR OCH STRÄCKOR DÄR ÅTGÄRDSBEHOV FORTFARANDE FINNS. KARTAN VISAR ÄVEN FÖRSLAGET PÅ UTÖKNING AV NATURA 2000-OMRÅDET.

© Länsstyrelsen Jämtlands län

© Lantmäteriet Geodatasamverkan - GSD

BILAGA 4. KARTAN VISAR ÖVRE HALVAN AV NATURA 2000-OMRÅDET DAMMÅN-STORÅN MED STATUSKLASSNING ENLIGT EU:S VATTENDIREKTIV, RESTAURERADE VATTENDRAGSSTRÄCKOR, STRÄCKOR DÄR ÅTGÄRDSBEHOV FORTFARANDE FINNS SAMT DAMMAR. KARTAN VISAR ÄVEN FÖRSLAGET PÅ UTÖKNING AV NATURA 2000-OMRÅDET.

© Länsstyrelsen Jämtlands län

© Lantmäteriet Geodatasamverkan - GSD

Länstyrelsen Jämtlands län

Postadress: 831 86 Östersund
Besöksadress: Residensgränd 7
Telefon: 010-225 30 00
jamtland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jamtland